

Utlåtande Rotel II (Dnr KS 2025/428)**Motion om åtgärder för lägre matpriser**

Motion av Dennis Wedin (M)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Jan Valeskog**Sammanfattning av ärendet**

Dennis Wedin (M) har väckt en motion i kommunfullmäktige. I motionen framhålls att de stigande matpriserna slår hårt mot hushållen och att mer konkurrens på livsmedelsmarknaden behövs för att pressa priserna och stärka konsumentmakten. Dagens plan- och bygglagstiftning anses försvåra nyetablering av livsmedelsbutiker genom att den ger kommuner möjlighet att säga nej till livsmedelsbutiker på en specifik plats. Det anses ha lett till minskad konkurrens och högre priser. Mer än åtta av tio mataffärer i Stockholms stad uppges tillhöra någon av de större matjättarna.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk Handel och Svenskt Näringsliv.

Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk Handel och Svenskt Näringsliv har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret konstaterar att livsmedelsbutiker spelar en viktig roll för levande och trygga stadsdelar samt för att minska bilberoendet i enlighet med stadens översiktsplan och klimatmål.

Exploateringsnämnden betonar att nämnden redan idag gör bedömningar kring behovet av handel och service i samband med nya markanvisningar och stadsutvecklingsprojekt.

Stadsbyggnadsnämnden ser att läget för, och utformningen av, nya livsmedelsbutiker spelar en stor roll för levande och trygga lokala centrum, att motverka segregationen

och bidra till minskad biltrafik i enlighet med översiktsplanen och uppdrag i stadens budget.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Jag bedömer att stadsledningskontorets, stadsbyggnadsnämndens och exploateringsnämndens remissvar tydligt visar att staden redan bedriver ett aktivt och välstrukturerat arbete för att främja fler tillgängliga livsmedelsbutiker. Arbetet omfattar bland annat projektet *Nya livsmedelsbutiker – Proaktiv planering och markanvisning*, som tillsammans med befintliga rutiner för markanvisning, detaljplanering och dialog med branschaktörer skapar goda förutsättningar för ökad tillgång till livsmedel och stärkt konkurrens.

Mot bakgrund av dessa pågående insatser bedömer jag att ett särskilt snabbspår för etablering av livsmedelsbutiker inte är nödvändigt. Detaljplaneprocessens olika moment fungerar som en viktig kvalitetssäkring och säkerställer att etableringar sker på lämpliga platser. En generell översyn av gällande detaljplaner i innerstaden bedöms därför inte vara prioriterad, eftersom etableringsmöjligheterna i huvudsak påverkas av platsens fysiska förutsättningar och fastighetsägarnas investeringsvilja.

Stadens fortsatta fokus på proaktiv planering, tydliga markanvisningsprinciper och nära dialog med branschaktörer är enligt min bedömning rätt väg framåt. Det bidrar till att skapa levande och trygga lokala centrum, i linje med översiktsplanens intentioner.

Bilaga

Motion om åtgärder för lägre matpriser, dnr KS 2025/428-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarråden Christofer Fjellner och Andréa Hedin (alla M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att bifalla motionen
2. Att därutöver anföra

Det är bra att exploateringskontoret gör bedömningar kring behovet av handel och service i samband med nya markanvisningar och stadsutvecklingsprojekt, liksom att kontoret ser positivt på att frågan om ökad konkurrens och mångfald i livsmedelshandeln lyfts. Men detta verkar tyvärr bara vara en bedömning internt inom staden, utan dialog med relevanta marknadsaktörer. Ur den aspekten finns således mer att önska från stadens sida. Så sent som 24 september kom också Svenskt Näringslivs ranking över det lokala företagsklimatet, där Stockholms stad rasade hela

44 placeringar och är nu nere på plats 151 av alla kommuner i landet. Det tarvar sin eftertanke. Att exploateringskontoret sedan våren 2023 deltar i ett arbete med proaktiv planering för nya livsmedelsbutiker kan vi ju då tyvärr konstatera inte lett till någon generell förbättring.

I sitt remissvar lyfter exploateringskontoret även fram att man medverkar i Handelsforum, en plattform för kontinuerlig dialog mellan handelns aktörer och staden, som leds av Stockholm Business Region och Svensk Handel. Huruvida detta leder till något konkret resultat återstår att se. Med tanke på hur nuvarande situation ser ut så delar vi inte exploateringskontorets bedömning att nuvarande åtgärder är tillräckliga för att säkerställa att det skapas utrymme för nya livsmedelsbutiker och bättre förutsättningar för effektiv konkurrens. Därför anser vi att motionens intentioner och förslag bör bifallas av kommunfullmäktige.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 12 november 2025

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Christofer Fjellner, Jonas Nilsson och Johan Paccamonti (alla M) som är likalydande med Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Ärendet

Dennis Wedin (M) har väckt en motion i kommunfullmäktige. I motionen framhålls att de stigande matpriserna slår hårt mot hushållen och att mer konkurrens på livsmedelsmarknaden behövs för att pressa priserna och stärka konsumentmakten. Dagens plan- och bygglagstiftning anses försvåra nyetablering av livsmedelsbutiker genom att den ger kommuner möjlighet att säga nej till livsmedelsbutiker på en specifik plats. Det anses ha lett till minskad konkurrens och högre priser. Mer än åtta av tio mataffärer i Stockholms stad uppges tillhöra någon av de större matjättarna.

På nationell nivå vill motionären därför se en ändring av Plan- och bygglagen. Samtidigt finns det, enligt motionären, ett antal verktyg som kommuner kan använda sig av utan förändrad lagstiftning. Det handlar bland annat om att genomföra löpande analyser av konkurrenssituationen vid varje ny planering för stadsutveckling på stadens mark, samt att införa ett snabbspår för livsmedelsbutiker vid framtagandet av nya detaljplaner och när en ändring av detaljplan krävs för att tillåta livsmedelsetableringar.

Vidare framförs att staden bör genomföra en översyn av befintliga och pågående detaljplaner och områdesprogram i syfte att analysera rådande konkurrenssituation.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk Handel och Svenskt Näringsliv.

Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel, Svensk Handel och Svenskt Näringsliv har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 oktober 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret konstaterar att livsmedelsbutiker spelar en viktig roll för levande och trygga stadsdelar samt för att minska bilberoendet i enlighet med stadens översiktsplan och klimatmål. Det finns ett behov av både nya livsmedelsbutiker och en utvecklad planerings- och stadsutvecklingspraktik som underlättar etablering av livsmedelshandel. Ett ökat och mer varierat utbud av butiker kan bidra till bättre tillgänglighet till livsmedel i hela staden och på sikt även främja konkurrensen.

Stadsledningskontoret konstaterar vidare att det inom ramen för befintliga uppdrag pågår ett arbete som tillgodoser motionens förslag om konkurrensanalyser inför nya markanvisningar och planläggning, liksom översyn av pågående detaljplaner och områdesprogram. Under 2025 har exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden gemensamt startat projektet Nya livsmedelsbutiker – Proaktiv planering och

markanvisning, som syftar till att identifiera lämpliga platser för nya butiksetableringar och matcha dessa mot branschens behov. Projektet omfattar bland annat dialog med de större dagligvaruaktörerna och analys av befintliga samt planerade butikslägen. Arbetet förväntas resultera i ett antal nya markanvisningar och detaljplaner under kommande år.

Stadsledningskontoret anser inte att det är lämpligt att inrätta ett särskilt snabbspår för livsmedelsbutiker. Detaljplaneprocessens olika moment fyller en viktig funktion som kvalitetssäkring, och etableringar av handel prioriteras redan högt i stadens planering.

Stadsledningskontoret anser inte heller att det behöver genomföras en generell översyn av gällande detaljplaner i innerstaden. De flesta möjliga butikslägen är redan bebyggda, och möjligheterna till nyetablering styrs i större utsträckning av platsens förutsättningar och fastighetsägarnas investeringsvilja än av planbestämmelsernas utformning.

Slutligen konstaterar stadsledningskontoret att en mer liberal etableringsrätt genom förändring i Plan- och bygglagen riskerar att motverka stadens mål för hållbar stadsutveckling. En ökad andel butiker i externhandelslägen riskerar att öka biltrafiken och försvaga de lokala centrumens roll som viktiga mötesplatser och servicepunkter.

Stadsledningskontoret bedömer sammantaget att det pågår ett aktivt arbete för att främja fler och mer tillgängliga livsmedelsbutiker, bland annat genom projektet Nya livsmedelsbutiker – Proaktiv planering och markanvisning, samt genom befintliga processer för markanvisning och planering. Något ytterligare uppdrag bedöms därför inte vara nödvändigt.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att Motion om åtgärder för lägre matpriser, besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 september 2025 följande.

1. Exploateringsnämnden beslutar att överlämna exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Exploateringsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen

Reservation av Dennis Wedin m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 29 augusti 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret ser positivt på att frågan om ökad konkurrens och mångfald i livsmedelshandeln lyfts.

Redan idag gör exploateringskontoret bedömningar kring behovet av handel och service i samband med nya markanvisningar och stadsutvecklingsprojekt. Bedömningarna görs i nära dialog med stadsbyggnadskontoret och andra berörda förvaltningar. I vissa projekt görs handelsutredningar för att kartlägga befintlig handel och service samt för att bedöma framtida behov.

Exploateringskontoret deltar därtill i arbetet, som leds av stadsbyggnadskontoret, med proaktiv planering för nya livsmedelsbutiker som inleddes våren 2023.

Inom ramen för uppdraget har stadsbyggnads- och exploateringskontoren under våren 2025 träffat samtliga större aktörer på dagligvarumarknaden och tagit del av deras önskemål om nya butikslägen. Nästa steg blir att, under hösten 2025, försöka matcha aktörernas behov med stadens bebyggelsepotential och projekt i tidigt skede/startfas. Områdesstrategerna på exploaterings- och stadsbyggnadskontoren har en nyckelroll i det arbetet. Målet är att identifiera ett antal projekt att gå vidare med till markanvisning och att initiera detaljplanarbete.

Exploateringskontoret medverkar även i Handelsforum, en plattform för kontinuerlig dialog mellan handelns aktörer och staden. Plattformen syftar till att stärka förutsättningarna för en livskraftig och hållbar handel, bland annat dagligvaruhandel, i Stockholm. Handelsforum leds av Stockholm Business Region och Svensk Handel.

Exploateringskontorets bedömning är att ovanstående uppdrag är tillräckliga för att uppnå motionärens ambition att säkerställa att det skapas utrymme för nya livsmedelsbutiker och bättre förutsättningar för effektiv konkurrens.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2025 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Johan Nilsson m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 19 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret delar uppfattningen att det mot bakgrund av både en rådande oligopolsituation och stadens tillväxt, finns ett behov av både nya livsmedelsbutiker och en utvecklad planerings- och stadsutvecklingspraktik för att underlätta etablering av livsmedelsbutiker, vilket kan leda till bättre tillgänglighet till livsmedel och möjligen ökad konkurrens. Kontoret ser att läget för och utformningen av nya livsmedelsbutiker spelar en stor roll för levande och trygga lokala centrum, att motverka segregationen och bidra till minskad biltrafik i enlighet med översiktsplanen och uppdrag i stadens budget.

Analys och översyn av pågående planering

Stadsbyggnadskontoret har, i samarbete med exploateringskontoret, under 2025 startat projektet Nya livsmedelsbutiker – Proaktiv planering och markanvisning. Kontoret anser att arbetet till stor del motsvarar det som föreslås i motionen. Genom bland annat dialog med branschen (Ica, Axfood, Coop och Lidl) utvecklar staden sin kunskap med en skarp analys av nuläge, utmaningar och marknadens intresse. Branschens önskade lägen för etableringar matchas mot pågående detaljplaner och platser där nya planer kan startas med syfte att få till nya butiker så snart som möjligt.

Snabbspår för livsmedelsbutiker

Kontoret ser inte att det är lämpligt att inrätta ett snabbspår för livsmedelsbutiker vid framtagandet av nya detaljplaner. Näringslivets etableringar prioriteras generellt högt, men det gäller också nya bostäder och andra typer av projekt. Kontoret utvärderar kontinuerligt sina processer för att arbeta mer effektivt, men ser också att detaljplaneringens olika moment innebär en nödvändig kvalitetssäkring så att en plan vid laga kraft kan genomföras.

Översyn av gällande detaljplaner

Kontoret bedömer inte att en översyn av gällande detaljplaner i innerstaden är prioriterat. I innerstaden är de flesta potentiella platser för nya butiker redan bebyggda och det finns drygt 2 100 gällande planer i innerstaden. Förutsättningarna för etablering styrs främst av platsens förutsättningar och fastighetsägarens vilja att investera i en ombyggnad, och i mindre utsträckning av gällande planbestämmelser. På senare tid har större butiker byggts i Trygg-Hansahuset på Kungsholmen, vid Rosenlundsparken och i Hornstulls galleria. Dessa kunde genomföras inom gällande plan eller genom tilläggsplan respektive ny detaljplan.

En förändrad Plan- och bygglag

Stadsbyggnadskontoret bedömer att en mer liberal etableringsrätt genom ändring i Plan- och bygglagen riskerar att motverka stadens mål för hållbar stadsutveckling. Det finns ett stort intresse hos både livsmedelsföretag och privata fastighetsägare att omvandla industritomter i motorvägsnära lägen till butiker av externhandelskaraktär, vilket skulle öka andelen bilresor och riskera att konkurrera ut lokala centrum. Livsmedelsbutiker i stadsdelscentrum utgör inte bara grundläggande service för alla stockholmare, utan fungerar också som ankare för andra butiker och bidrar till tryggheten kring kollektivtrafiken och i det offentliga rummet. Ett exempel på riskerna är Akalla, som stod helt utan större livsmedelsbutik 2023–2024, vilket upplevdes mycket negativt.

Ökad mångfald av aktörer

Stadens markinnehav är en viktig nyckel till att få fram nya butikslägen som antingen kompletterar ett befintligt centrum med bredare utbud och ökad konkurrens, eller etablerar en ny nod som fyller igen en lucka där det idag är långt till service. En

kartläggning visar att dominansen av några kedjor är extra framträdande i vissa stadsdelar och det skulle vara önskvärt med konkurrens från en alternativ aktör när en ny butik planeras.

Staden bör, som grundprincip, inte handplocka en specifik aktör, men kan enligt Riktlinjer för markanvisning tillämpa direkt-anvisning för ”etablering av särskild vikt för näringslivet” eller ”direktanvisning efter jämförelse”. I många fall saknar staden möjlighet att styra val av livsmedelsaktör då det vanligen är bolaget som staden markanvisar till som väljer hyresgäst. Det gäller särskilt när det inte är en fristående byggnad utan en lokal i ett kvarter, vilket ofta är önskvärt för att använda marken effektivt och skapa en trygg miljö runt butiken. Flera av de dominerande kedjorna kan gå in som fastighetsägare, vilket öppnar för möjligheten att direktanvisa mark för egen fastighet eller en 3D-fastighet. Frågan kommer att belysas vidare inom stadens arbete med Nya livsmedelsbutiker – Proaktiv planering och markanvisning.

Reservationer m.m.

Exploateringsnämnden

Reservation av Dennis Wedin m.fl. (M)

1. Att nämnden beslutar att tillstyrka motionen i sin helhet
2. Att därutöver anföra följande:

Vi tackar kontoret för svaret på motionen, inte minst för att kontoret ser positivt på att frågan om ökad konkurrens och mångfald i livsmedelshandeln lyfts. Det är bra att kontoret för bedömningar kring behovet av handel och service i samband med nya markanvisningar och stadsutvecklingsprojekt. Men detta verkar tyvärr bara vara en bedömning internt inom staden, utan dialog med relevanta marknadsaktörer. Ur den aspekten finns således mer att önska från stadens sida. Så sent som 24 september kom också Svenskt Näringslivs ranking över det lokala företagsklimatet, där Stockholms stad rasade hela 44 placeringar och är nu nere på plats 151 av alla kommuner i att nämnden beslutar att tillstyrka motionen i sin helhet samt att därutöver anföra följande: Vi tackar kontoret för svaret på motionen, inte minst för att kontoret ser positivt på att frågan om ökad konkurrens och mångfald i livsmedelshandeln lyfts. Det är bra att kontoret för bedömningar kring behovet av handel och service i samband med nya markanvisningar och stadsutvecklingsprojekt. Men detta verkar tyvärr bara vara en bedömning internt inom staden, utan dialog med relevanta marknadsaktörer. Ur den aspekten finns således mer att önska från stadens sida. Så sent som 24 september kom också Svenskt Näringslivs ranking över det lokala företagsklimatet, där Stockholms stad rasade hela 44 placeringar och är nu nere på plats 151 av alla kommuner i landet. Det tarvar sin eftertanke. Att exploateringskontoret sedan våren 2023 deltar i ett arbete med proaktiv planering för nya livsmedelsbutiker kan vi ju då tyvärr konstatera inte lett till någon generell förbättring.

Exploateringskontoret lyfter även fram att man medverkar i Handelsforum, en plattform för kontinuerlig dialog mellan handelns aktörer och staden, som leds av Stockholm Business Region och Svensk Handel. Huruvida detta leder till något konkret resultat återstår att se.

Med tanke på hur nuvarande situation ser ut så delar vi inte exploateringskontorets bedömning att nuvarande åtgärder är tillräckliga för att säkerställa att det skapas utrymme för nya livsmedelsbutiker och bättre förutsättningar för effektiv konkurrens. Därför anser vi att motionens intentioner och förslag bör tillstyrkas av nämnden.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation av Johan Nilsson m.fl. (M)

1. Att stadsbyggnadsnämnden beslutar att tillstyrka motionen i sin helhet
2. Att därutöver anföra följande:

Vi tackar kontoret för svaret på motionen, inte minst för att Stadsbyggnadskontoret delar uppfattningen att det mot bakgrund av både en rådande oligopolsituation och stadens tillväxt, finns ett behov av både nya livsmedelsbutiker och en utvecklad planerings- och stadsutvecklingspraktik för att underlätta etablering av livsmedelsbutiker, vilket kan leda till bättre tillgänglighet till livsmedel och möjligen ökad konkurrens. Men detta verkar tyvärr bara vara en bedömning internt inom staden, utan dialog med relevanta marknadsaktörer.

Ur den aspekten finns således mer att önska från stadens sida. Så sent som 24 september kom också Svenskt Näringslivs ranking över det lokala företagsklimatet, där Stockholms stad rasade hela 44 placeringar och är nu nere på plats 151 av alla kommuner i landet. Det tarvar sin eftertanke. Trots stadsbyggnadskontorets arbete med proaktiv planering för nya livsmedelsbutiker kan vi ju då tyvärr konstatera att det inte lett till någon generell förbättring.

Med tanke på hur nuvarande situation ser ut så delar vi inte stadsbyggnadskontorets bedömning om att det inte vore lämpligt att inrätta ett snabbspår för livsmedelsbutiker vid framtagandet av nya detaljplaner. Därför anser vi att motionens intentioner och förslag bör tillstyrkas av nämnden.